

**UNIVERSITATEA „AUREL VLAICU” DIN ARAD
ȘCOALA DOCTORALĂ INTERDISCIPLINARĂ
FACULTATEA DE ȘTIINȚE UMANISTE ȘI
SOCIALE
DOMENIUL DE DOCTORAT „TEOLOGIE”**

TEZĂ DE DOCTORAT

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC,

**Prof. Univ. Dr. Habil. MĂCELARU MARCEL
VALENTIN**

DOCTORAND,

LOGHIN (MEISAROS) DANIELA

ARAD

2022

**UNIVERSITATEA „AUREL VLAICU” DIN ARAD
ȘCOALA DOCTORALĂ INTERDISCIPLINARĂ
FACULTATEA DE ȘTIINȚE UMANISTE ȘI SOCIALE
DOMENIUL DE DOCTORAT „TEOLOGIE”**

**Disciplina memorizării Scripturii
și contribuția acesteia la realizarea
binelui comun**

TEZĂ DE DOCTORAT

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC,

**Prof. Univ. Dr. Habil. MĂCELARU MARCEL
VALENTIN**

**DOCTORAND,
LOGHIN DANIELA**

ARAD

2022

CUPRINS

Mulțumiri	8
Abrevieri	10
Lista figurilor	11
Lista tabelelor	12
INTRODUCERE	13
1. Încadrarea temei de cercetare	13
1.1. Subiectul cercetării	13
1.2. Ipoteza de lucru	13
1.3. Scopul cercetării	14
2. Delimitarea temei de cercetare	15
3. Importanța temei de cercetare și motivarea opțiunii	17
3.1. Importanța temei de cercetare	17
3.2. Motivarea opțiunii	21
4. Obiectivele cercetării	22
5. Metodologia cercetării	23
6. Elementele de originalitate și contribuția la domeniul cunoașterii	24
7. Planul și structura argumentului	25

8. Descrierea proiectului	
<i>Biblia la puterea a doua</i>	27

Partea întâi

TEOLOGIA ȘI MEMORIZAREA SCRIPTURII 30

Capitolul 1

MEMORIZAREA SCRIPTURII ÎN LITERATURA

DE SPECIALITATE 31

1.1. Scriptura și sferile suverane	31
1.2. Citirea, studierea și interpretarea Scripturii	33
1.3. Memorizarea Scripturii	46
1.3.1. Memorizarea versetelor din Scriptură	47
1.3.2. Memorizarea cărților din Scriptură	56
1.4. Concluzii	58

Capitolul 2

FUNDAMENT BIBLIC: DISCIPLINA

MEMORIZĂRII SCRIPTURII 61

2.1. Definirea conceptului disciplina memorizării	62
2.2. Formarea disciplinei în acord cu Scriptura	65
2.2.1. Nivelurile de implementare a disciplinei de memorizare a Scripturii	66
2.2.2. Formarea disciplinei de memorizare a Scripturii	69

2.2.3. <i>Levav</i> , centrul de stocare al informației memorizate	73
2.2.4. Ritmicitatea și frecvența memorizării Scripturii	76
2.3. Concluzii	80

Capitolul 3

FUNDAMENT ISTORIC: DISCIPLINA

MEMORIZĂRII SCRIPTURII	82
3.1. Iudaismul și memorizarea Scripturii	82
3.1.1. Tehnici de întărire a memoriei în iudaism	86
3.1.1.1. Magia	86
3.1.1.2. Remediile	87
3.1.1.3. Mnemotehnica	87
3.1.2. Memoria protetică	90
3.1.2.1. Porunca zizit	92
3.1.2.2. Tefilin	94
3.1.2.3. Mezuzah	96
3.1.2.4. Colierul și tăblița	98
3.2. Părinții bisericii și memorizarea Scripturii	101
3.2.1. Părinții bisericii din est	102
3.2.1.1. Atanasie din Alexandria	102
3.2.1.2. Grigore de Nazianz	102
3.2.1.3. Vasile cel Mare	103

3.2.1.4. Ioan Hrisostom	103
3.2.2. Părinții bisericii din vest	103
3.2.2.1. Ambrozie	104
3.2.2.2. Ieronim	105
3.2.2.3. Augustin	105
3.2.2.4. Grigore cel Mare	106
3.3. Reformatorii și memorizarea Scripturii	107
3.3.1. John Wyclif	107
3.3.2. Martin Luther	108
3.3.3. John Calvin	110
3.4. Concluzii	110

Capitolul 4

SFERELE SUVERANE ȘI

MEMORIZAREA SCRIPTURII112

4.1. Perspective asupra conceptului sferे suverane	112
4.2. Tipuri de sferе suverane	116
4.2.1. Sfera Suveranității	117
4.2.2. Sfera privată	118
4.2.3. Sfera publică	121
4.2.3.1. Sfera religiei	121
4.2.3.1.1. Principiul Bisericii pluriforme	121
4.2.3.1.2. Problematika pluralismului modernist	122

4.2.3.1.3. Biserica instituțională și ca organism	125
4.2.3.2. Sfera politică	128
4.3. Autoritatea și relaționarea sferelor suverane	130
4.3.1. Autoritatea sferelor suverane	130
4.3.1.1. Principiul subsidiarității	130
4.3.1.2. Principiul sferelor suverane	132
4.3.1.2.1. Viziunea lui Johannes Althusius	132
4.3.1.2.2. Viziunea lui Abraham Kuyper	132
4.3.2. Relaționarea sferelor suverane	134
4.4. Sferile suverane și Scriptura	135
4.4.1. Isus Hristos domn al sferei publice.....	135
4.4.2. Drepturile omului: dovada prezenței Scripturii în interiorul sferelor suverane	138
4.5. Concluzii	141

Capitolul 5

IMPACTUL MEMORIZĂRII SCRIPTURII

ASUPRA PERSONEITĂȚII ȘI

BINELUI COMUN 143

5.1. Memorizarea Scripturii și personeitatea 143

5.1.1. Perspective asupra personeității 143

5.1.2. Factori formativi ai personeității	144
5.1.2.1. Dimensiunea verticală	146
5.1.2.2. Dimensiunea orizontală	148
5.2. Memorizarea Scripturii și agentul social al lui Dumnezeu	151
5.3. Memorizarea Scripturii și binele comun	158
5.4. Agentul social și convertirea spațiului public.....	163
5.4.1. Cunoașterea culturii și aculturația	164
5.4.2. Podul lingvistic: contextualizarea culturală a Scripturii	165
5.4.2.1. Contextualizarea originală: transliterarea Scripturii într-un dialect nou	167
5.4.2.2. Recontextualizarea: transliterarea Scripturii în interiorul sferei	168
5.4.3. Riscul contextualizării excesive	170
5.4.3.1. Contextualizarea originală: riscuri	170
5.4.3.2. Recontextualizarea: riscuri	171
5.5. Concluzii	173

Partea a doua

MEMORIZAREA SCRIPTURII ÎN PRACTICA ACTUALĂ	175
---	------------

Capitolul 6

STUDIU DE CAZ: DESIGN ȘI METODOLOGIE

DE CERCETARE	176
6.1. Metodologie și proces	176
6.2. Chestionarul de opinie publică	179
6.2.1. Formatul chestionarului de opinie publică	179
6.2.2. Descrierea itemilor	185
6.2.3. Lungimea și timpul de completare	189
6.2.4. Motivarea subiecților	190
6.2.5. Locații și perioada de promovare	191
6.2.6. Scopul chestionarului de opinie publică ...	192
6.2.7. Viabilitatea și fiabilitatea chestionarului de opinie publică	193
6.3. Ipoteza inițială	195
6.4. Gruparea subiecților	195
6.4.1. Gruparea subiecților în funcție de sex, tipul de creștin și mediul de proveniență	195
6.4.2. Gruparea subiecților în funcție de starea civilă	198
6.5. Cazuri particulare	199
6.5.1. Studiu de caz: proiectul <i>Biblia</i> ²	199

6.5.2. Studiu de caz: impactul Scripturii asupra personeității și binelui comun	201
6.6. Concluzii	202

Capitolul 7

CONSTATĂRI: IMPACTUL PROIECTULUI

BIBLIA²	203
7.1. Gruparea participanților <i>Biblia</i> ²	203
7.1.1. Gruparea în funcție de sex și tipul de creștin	204
7.1.2. Gruparea în funcție de mai multe criterii	205
7.1.2.1. Vârsta	207
7.1.2.2. Studiile	207
7.1.2.3. Mediul de proveniență și țara de domiciliu,.....	208
7.1.2.4. Starea civilă și religia	208
7.2. Perioada de implicare în proiectul <i>Biblia</i> ²	209
7.3. Constatări: impactul proiectului <i>Biblia</i> ²	213
7.3.1. Impactul în sfera individuală	213
7.3.1.1. Măsura impactului proiectului <i>Biblia</i> ² asupra personeității	215
7.3.1.1.1. Impactul asupra disciplinei citirii, studierii și memorizării Scripturii	216

7.3.1.1.2. Impactul asupra procesului de familiarizare cu narațiunea biblică	217
7.3.1.1.3. Impactul asupra procesului de devenire ca și creștin adept al Bibliei	220
7.3.2. Impactul în sfera familială	221
7.3.3. Impactul în sfera eclezială	223
7.3.4. Impactul în sfera publică	225
7.4. Proiectul Biblia ² : element protetic	228
7.5. Concluzii	229

Capitolul 8

CONSTATĂRI: IMPACTUL MEMORIZĂRII SCRIPTURII ASUPRA PERSONEITĂȚII 231

8.1. Creștinul adept al Bibliei: imagine de ansamblu	231
8.1.1. Creștinul adept al Bibliei: posesor al Cuvântului lui Dumnezeu	232
8.1.2. Creștinul adept al Bibliei: ritmicitatea și frecvența citirii Bibliei	233
8.1.3. Creștinul adept al Bibliei: relația cu sfera eclezială	240
8.2. Impactul Scripturii asupra personeității	250
8.2.1. Impactul Scripturii în viața tuturor subiecților	252

8.2.2. Impactul Scripturii în viața creștinilor adepți ai Bibliei	254
8.2.3. Domenii afectate de Scriptură	256
8.3. Impactul memorizării Scripturii asupra binelui comun	260
8.3.1. Imagine de ansamblu	261
8.3.2. Biblia ca adevăr public în spațiul public	265
8.3.3. Credința în spațiul public	268
8.3.4. Biblia și virtuțile creștine	271
8.4. Concluzii	273
CONCLUZII	277
1. Memorizarea Scripturii – discuție și rezultate	277
1.1. Teologia și memorizarea Scripturii	277
1.2. Memorizarea Scripturii în practica actuală	280
2. Memorizarea Scripturii – sinteză hermeneutică	283
3. Direcții noi de cercetare	284
BIBLIOGRAFIE	287
ANEXE	302
Anexa nr.1 – Chestionarul de opinie publică din anul 2022	302
Anexa nr.2 – Chestionarul de opinie publică pentru adulți din anul 2019	309

Anexa nr.3 – Chestionarul de opinie publică pentru adolescenți din anul 2019	314
Anexa nr.4 – Mesaje pentru motivarea completării chestionarul de opinie publică din anul 2022.....	318
Anexa nr.5 – Regulamentul proiectului <i>Biblia</i> ²	320
Anexa nr.6 – Centralizare bază de date proiectul <i>Biblia</i> ²	323
Anexa nr.7 – Centralizarea subiecților în funcție de vârstă și mediul de proveniență	324
Anexa nr.8 – Centralizarea subiecților în funcție de starea civilă și studii	325
Anexa nr.9 – Centralizarea subiecților în funcție de frecventarea bisericii, deținerea unei Biblii și numărul de citiri a Scripturii	326
Anexa nr.10 – Tipul de creștin, vechimea în proiect pe grupe de vârstă a subiecților <i>Biblia</i> ² și impactul proiectului asupra familiei	327
Anexa nr.11 – Impactul proiectului <i>Biblia</i> ²	328

Anexa nr.12 – Centralizare impactul Scripturii în viața subiecților <i>Biblia</i> ²	329
Anexa nr.13 – Centralizare subiecți în funcție de relația cu biserica și frecvența citirii Bibliei	330
Anexa nr.14 – Frecventarea bisericii pe vârste	331
Anexa nr.15 – Frecvența citirii Bibliei pe vârste	332
Anexa nr.16 – Impactul Scripturii la nivel general	333
Anexa nr.17 – Impactul Scripturii în funcție de ritmicitatea și frecvența citirii Bibliei și numărul de citiri	335
Anexa nr.18 – Impactul Scripturii la nivel general, pe vârste	338
Anexa nr.19 – Spațiul public, Biblia și virtuțile creștine...	340
Anexa nr.20 – Citirea Bibliei și frecventarea bisericii	342
Anexa nr.21 – Centralizare subiecți în funcție de țară și religie/ confesiune	343
Anexa nr. 22 – Spațiul public, Biblia și virtuțile creștine, opinia întregului eșantion	344

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Într-o epocă intens digitalizată, cu o viteză copleșitoare a accesului la un spectru larg de informații, memorizarea de date, indiferent de domeniul abordat, pare a fi mai degrabă o pierdere de timp și nicidecum un proces cu o utilitate existențială. O dezbateră pe acest subiect, de o asemenea anvergură, poate fi clasificată drept fără sens, mai degrabă o aflare în treabă. De asemenea, digitalizarea a contribuit semnificativ la conturarea unui context propice pentru creștinătatea contemporană, cu acces nelimitat la învățătura biblică prezentă în mediul online, la care fiecare persoană poate să ajungă, indiferent de orientarea religioasă sau confesională. În acest context în care accesul la informațiile biblice pare tot mai simplu, iar viteza cu care poți recurge la ele este la un click distanță, memorizarea Scripturii poate fi percepută ca un subiect care nu suscită vreun interes. Totuși, ne asumăm acest risc și ne avântăm într-o amplă cercetare calitativă și cantitativă asupra memorizării, dar dintr-o perspectivă teologică pentru că *subiectul* și *obiectul* supus studiului este, în primul rând, memorizarea Scripturii

ca disciplină spirituală și, în al doilea rând, implicațiile sau beneficiile pe care le poartă atât pentru sfera privată, mai concret pentru persoaneitatea, cât și pentru sfera publică, și în acest caz cu referire directă la binele comun și bunăstarea socială.

Ipoteza de la care pornim este că memorizarea Scripturii facilitează procesul de formare a virtuților creștine și vom argumenta că cititorul Scripturii angajat în această activitate de memorizare, în calitatea lui de agent social sau participant activ în spațiul public, devine un catalizator pentru realizarea binelui comun, prin contribuția pe care acesta o aduce la conturarea imaginarului social și, în consecință, la formarea unei paradigme comunitare pozitive.

Scopul principal al cercetării este explorarea învățăturii biblice cu privire la disciplina spirituală legată de citirea, studierea și memorarea Scripturii și realizarea unei anchete asupra impactului pe care această disciplină îl are în sfera privată și în sfera publică, precum și asupra ajutorului oferit de proiectul *Biblia*² în vederea implementării acestei discipline. Totodată, ca *scop secundar*, ne propunem ca această lucrare să devină o resursă teologică importantă pentru comunitățile creștine în eforturile lor de a găsi o bază biblică și istorică solidă cu privire la memorizarea Scripturii și la responsabilitatea ce revine creștinilor de a manifesta un

impact pozitiv asupra societății. De asemenea, vom construi o imagine realistă a creștinătății contemporane în materie de disciplină spirituală, cu precădere disciplina memorizării Scripturii.

Pentru că perspectiva noastră cu privire la memorizarea Scripturii este ușor diferită de cea propusă până în prezent se impune *delimitarea temei* de cercetare pentru eliminarea riscului creării de confuzii. Așadar, prin *memorizarea Scripturii* înțelegem procesul conștient atât de familiarizare cu narațiunea biblică în ansamblul ei, asimilarea informațiilor fiind involuntară, ca rezultat al citirii și recitării regulate a Scripturii, cât și de transpunere a preceptelor scripturale în trăirea zilnică, cu implicații asupra persoaneității și binelui comun. În consecință, doi termeni caracterizează tipul de memorizare propus: asimilarea și acțiunea. Prin utilizarea termenului *personeitate* facem referire la calitatea de a fi o persoană prin prisma vieții trăite cu Dumnezeu, iar prin *spațiul public* facem referire la domeniul în care actorii au o conștiință puternică de apartenență și de cetățenie, cu identități și logici de acțiune diferite, care discută subiecte de interes general, prin cele două tipuri de întâlniri – directe sau mediate.

Importanța temei de cercetare este dată de câțiva factori majori:

1. Prezenta lucrare se constituie într-un *apel de întoarcere și expunere în fața Cuvântului lui Dumnezeu*, care să implice *sacrificium intellectus* în favoarea înțelegerii textului biblic din perspectiva lui Dumnezeu. Prin acest apel nu înseamnă că excludem resursele teologice secundare și importanța lor, pentru că în cele din urmă și prezenta lucrare se dorește a fi tot o sursă secundară, ci dorim să întărim poziția acestora de „surse secundare” pentru a nu asista la transformarea în „surse principale”, care să înlocuiască textul pur al Scripturii.
2. *Aducem în atenție memorizarea Scripturii ca principiu biblic* care tinde să fie tot mai neglijat de creștinătatea contemporană pe considerentul accesului nelimitat și neîngrădit la Cuvântul lui Dumnezeu.
3. Ne dorim să devină un *fundament teologic pentru disciplina memorizării Scripturii*, atât din perspectiva biblică, cât și dintr-o perspectivă istorică.
4. Aduce contribuții valoroase în materie de memorizare a Scripturii, având în vedere că redefinește valențele acestui concept și deschide noi orizonturi pentru această disciplină. Memorizarea Cuvântului lui Dumnezeu prin familiarizarea cu

narațiunea biblică *deschide orizontul pentru un public mult mai larg* comparativ cu memorizarea prin învățare mecanică, căreia îi subscriu, în general, copiii și adolescenții. Concomitent cu înaintarea în vârstă, interesul pentru acest tip de memorizare scade drastic pe considerentul scăderii capacității de învățare, mulți adulți refuzând această disciplină sub egida „vârsta nu mă mai ajută.

5. În urma observării unei lacune în ce privește relația dintre spiritualitatea personală și spațiul public, s-a conturat *necesitatea unui studiu cantitativ care să analizeze și să cuantifice impactul pe care îl are Scriptura în sfera privată și în cea publică.*
6. Lucrarea aduce un *aport considerabil în domeniul teologic în privința construirii și demonstrării argumentului atât din punct de vedere calitativ, cât și în baza analizei cantitative.* Cel puțin la nivel național (dar îndrăznim să credem că și la nivel internațional), domeniul teologic nu se bucură de frumusețea și contribuția pe care o poate aduce cercetarea cantitativă, care pare a fi o cenușăreasă, la care se apelează în ultimă instanță și, în cele mai multe situații, se construiesc studii de caz frivole.

Motivația care stă la baza alegerii acestei teme de cercetare își are rădăcinile în primul rând în copilărie. Memorizarea unor psalmi sau a unor versete tematice era o practică implementată în mod special de mama, care în dragostea și râvna ei pentru Dumnezeu nu uita ca regulat să își îndrume copiii spre această disciplină, nu prea agreată de cei opt copii, dar fără drept de apel. Deși învățam mecanic, cu acuratețe tot ce ni se încredința, mare ne era uimirea că după nici o săptămână informația memorizată era aproape inexistentă, ceea ce a dat naștere la o mare controversă: cum putem reuși să memorizăm sub orice altă formă astfel încât informația să rămână? Răspunsul l-am aflat de la tatăl și bunicul nostru, care practicau și încă practică memorizarea prin familiarizare.

Pe lângă educația modelatoare primită în familie, interesul pentru tema cercetării a fost întărit de angrenarea în diferite activități religioase din cadrul Cultului Creștin Penticostal, ca învățător de Școală Duminicală, lider județean, instructor coordonator pentru învățătorii de Școală Duminicală la nivel național și internațional, inițiator și coordonator al proiectului *Biblia*² (de a cărui scalare ne-am ocupat – de la nivel personal la nivel internațional). În anul 2017 am decis să urmărim cursurile programului de masterat din cadrul Institutului Teologic Penticostal din București, cu

intenția de a dezvolta o lucrare de disertație pe o temă care să încurajeze memorizarea Scripturii. În perioada destinată scrierii lucrării de disertație am constatat pentru prima dată un deficit de resurse teologice cu iz academic, fapt ce ne-a îngreunat demersul. Acesta ar fi fost punctul final, dacă profesorul Marcel V. Măcelaru nu ar fi intervenit insistent în favoarea continuării studiului întreprins în cadrul unui program de studii doctorale.

Ne propunem ca în cercetarea noastră să urmărim două *obiective* majore – obiectivul teoretic și obiectivul practic – care, la rândul lor, sunt construite în baza altor obiective secundare, cu rolul de jaloane care să ne ghideze demersul pentru a nu devia de la subiectul și ținta stabilită.

Obiectivul teoretic va fi atins prin urmărirea câtorva obiective secundare. În primul rând, ne propunem să survolăm literatura de specialitate pentru a identifica resursele teologice care s-au scris până în prezent pe subiectul memorizării Scripturii și opinia autorilor referitoare la această disciplină. În al doilea rând, vom încerca să stabilim importanța acestei discipline prin construirea unui fundament biblic și istoric. Al treilea obiectiv din această primă categorie face referire la relația dintre sferile suverane și Scriptură, ceea ce conduce la ultimul obiectiv, impactul pe care memorizarea Scripturii îl are asupra sferei private, mai precis

asupra persoaneității, și asupra sferei publice, cu precădere asupra binelui comun și a bunăstării sociale.

Prin obiectivul practic încercăm să răspundem la câteva întrebări pertinente, precum: Cum ne asigurăm că, după ce am citit, studiat și memorizat, se întâmplă unele schimbări la nivel personal care să ne transforme în agenți ai Scripturii? În ce mod citim, studiem, memorizăm Scriptura ca să nu fie un simplu exercițiu intelectual, ci să fie un proces de transformare, pentru ca apoi acest agent transformat să se implice în spațiul public? Pentru atingerea acestui obiectiv ne propunem să realizăm un sondaj de opinie, iar în baza datelor colectate, să conturăm profilul agentului social al lui Dumnezeu, să analizăm posibilitatea ca un proiect precum *Biblia*² să fie un ajutor pentru formarea și consolidarea disciplinei referitoare la Scriptură, precum și să cuantificăm atât impactul proiectului, cât și impactul Scripturii asupra persoaneității și binelui comun.

Din punct de vedere al *metodologiei de cercetare*, deficitul de resurse teologice, cu caracter academic, care să justifice necesitatea, beneficiile și impactul memorizării Scripturii atât la nivel individual, cât și la nivel public a reprezentat o reală provocare și chiar un obstacol major în realizarea cercetării, conturându-se astfel necesitatea construirii argumentului pe informațiile furnizate de resursele

din mai multe domenii. Lucrarea am împărțit-o în *două secțiuni mari*: cercetarea calitativă și cercetarea teoretică.

După cum aminteam deja, **tema** abordată este una **interdisciplinară** datorită faptului că avem de a face cu procesul de memorizare, fapt ce articulează necesitatea ca acest studiu să atingă aspecte de psihologie pentru a înțelege efectele pe care memorizarea le are asupra persoaneității, și cum influențează Biblia imaginarul și acțiunile noastre. Menționăm că abordarea este realizată dintr-o perspectivă teologică. Totodată, pentru fundamentarea disciplinei de memorizare am apelat la teologia biblică și teologia istorică, iar pentru contextualizarea informației, la hermeneutică. Pentru conturarea dialogului cu spațiul public am abordat teologia publică. De asemenea, pentru realizarea cercetării cantitative am folosit prelucrările statistice pentru a analiza și a cuantifica matematic informațiile în vederea demonstrării argumentului.

Cercetarea noastră doctorală va aduce *contribuții semnificative* după cum urmează: (1) răspunde nevoii de resurse teologice în domeniul disciplinei spirituale – memorizarea Scripturii; (2) fundamentează disciplina memorizării Scripturii atât biblic, cât și istoric; (3) contribuie la stabilirea mai clară a relației dintre Scriptură și sferile suverane, (4) demonstrează că Scriptura *per se* nu

influențează spațiul public; (5) prezintă impactul Scripturii sub forma unei călătorii transformaționale individuale cu amprente în spațiul public; (6) prezintă impactul Scripturii asupra binelui comun; (7) este al doilea studiu de caz construit în baza unui chestionar de opinie publică care are ca temă principală memorizarea Scripturii și disciplina ei și primul care contribuie la construirea unui argument teologic la nivel doctoral (cel puțin în România, dar, din cercetările noastre nu am descoperit nici un alt studiu similar la nivel internațional). Din cunoștințele noastre, primul studiu de caz pe aceeași temă a fost cel din anul 2019, construit de noi pentru realizarea lucrării de disertație din cadrul programului de masterat. (8) Cercetarea cantitativă contribuie la formarea unei imagini a realității contemporane și cuantifică impactul pe care Scriptura îl are asupra persoaneității și asupra binelui comun. (9) Și, nu în ultimul rând, structura cercetării cantitative întreprinsă oferă o bază teoretică și practică pentru viitoarele cercetări din domeniul teologic, care își propun demonstrarea argumentului în baza calculelor, a formulelor matematice și a reprezentărilor statistice.

În concluzie, ceea ce aduce inovativ teza este faptul că Scriptura *per se* nu influențează spațiul public, ci influența vine prin agenții sociali, și anume prin persoanele transformate de Cuvântul lui Dumnezeu care acționează

zilnic în spațiul public. De asemenea, memorizarea Scripturii nu îmbracă numai forma învățării mecanice a textului biblic, ci ar trebui văzută și prin prisma asimilării informației ca rezultat al familiarizării cu narațiunea scripturală, prin citirea și recitirea regulată a Bibliei. Totodată, lucrarea de față se constituie într-o sursă importantă pentru viitoarele cercetări cantitative, având în vedere că domeniul teologic, în ansamblul lui, este sărac în cercetări de această natură, de o asemenea anvergură.

Planul și structura lucrării

Lucrarea de cercetare este structurată în două părți principale, datorită perspectivei pe care o avem în materie de fundamentare a argumentului. Prima parte este destinată filtrului teoretic, construit în baza cercetării de tip calitativ, care va servi ca fundament teologic pentru memorizarea Scripturii și disciplina ei. Astfel, argumentarea noastră începe cu o survolare a literaturii de specialitate, grupată în trei categorii distincte și anume, autorii principali care vorbesc despre relația dintre Scriptură și sferile suverane, lucrările importante care dezbat tema citirii, studierii și interpretării Cuvântului lui Dumnezeu, pentru că, în opinia noastră, pentru a ajunge la disciplina memorizării, trebuie mai întâi însușite celelalte discipline specifice Bibliei, iar în ultimul grup

inserăm autorii care abordează tema memorizării Cuvântului lui Dumnezeu¹. Demersul nostru s-a concretiza în centralizarea și denumirea tipurilor de citire și de memorizare, pe care cei mai mulți autori doar le-au descris sau au făcut referire la ele, fără a le atribui o denumire generică, care să fie utilizată în cercetările viitoare².

În opinia noastră, acceptarea că Scriptura este și rămâne singura sursă și normă după care creștinul trebuie să își ghideze viața și nu după opinii, nu este un motiv suficient de convingător pentru creștinătatea zilelor noastre pentru a-i determina să își formeze o disciplină a memorizării ei. În consecință, după o definiție mai amplă asupra conceptului de memorizare, ne-am propus să realizăm o incursiune în textul biblic pentru a observa dacă Dumnezeu, prin Cuvântul Său, face referire la această disciplină. Astfel, primul pilon al argumentului pro memorizare se constituie într-un fundament biblic pentru această disciplină și a fost clădit în baza analizei exegetice și hermeneutice a unor texte biblice, cu ajutorul cărora am argumentat cine ar trebui să adopte disciplina memorizării Scripturii, cum se poate dobândi această disciplină, care este centrul de stocare al informației, recomandat de Dumnezeu, precum și ritmicitatea și frecvența

¹ Vezi capitolul 1, *Memorizarea Scripturii în literatura de specialitate*.

² Vezi Tabelul nr. 1 – Tipuri de citire și de memorizare a Scripturii.

memorizării³. Al doilea pilon, este fundamentat în istorie prin studiul întreprins asupra scrierilor iudaice, ale părinților bisericii, precum și ale reformatorilor, pentru a observa modul lor de relaționare la Scriptură⁴.

Conceptul de sfere suverane ne-a stârnit interesul încă de la prima întâlnire, fapt pentru care am decis explorarea acestui subiect, care, în final s-a dovedit a fi de impact asupra întregii lucrări. Incursiunea în lumea sferelor începe prin studierea perspectivelor istorice asupra conceptului, apoi, după o analiză a tipurilor de sfere suverane, privim înspre autoritatea și relaționarea acestora din perspectiva a două tradiții. Prima tradiție, cea romano-catolică, care a promovat principiul subsidiarității și a doua tradiție, cea calvinistă olandeză, care a abordat autoritatea prin prisma principiului sferelor suverane. Nu în ultimul rând, observăm relația dintre sferile suverane și Scriptură, prin prisma autorității pe care Dumnezeu, prin Fiul Său, o are inclusiv asupra sferei publice și printr-o analiză asupra drepturilor omului pentru a demonstra prezența preceptelor scripturale în interiorul tuturor sferelor suverane⁵.

Faptul că Scriptura *per se* nu are o influență semnificativă asupra spațiului public, ci impactul Scripturii

³ Vezi capitolul 2, *Fundament biblic: disciplina memorizării Scripturii*.

⁴ Vezi capitolul 3, *Fundament istoric: disciplina memorizării Scripturii*.

⁵ Vezi capitolul 4, *Sferele suverane și memorizarea Scripturii*.

în sfera publică se manifestă prin agenții sociali, și anume prin persoanele transformate de Cuvântul lui Dumnezeu care acționează în spațiul public zilnic, ne-a determinat să abordăm două aspecte importante. În primul rând, pornind de la o definiție mai amplă a personeității și o observare a factorilor formativi ai acesteia, printre care se numără și „povestirea” Bibliei, analizăm impactul Scripturii asupra personeității și a rolului pe care textul biblic îl are în formarea agentului social al lui Dumnezeu. În al doilea rând, argumentăm impactul Scripturii asupra binelui comun și a rolului pe care agentul social al lui Dumnezeu îl are în convertirea spațiului public. Considerăm că este important să observăm relația dintre cele trei, sfera publică, Scriptură și agentul social, pentru o înțelegere explicită a rolului pe care îl are creștinul nu numai în Biserica instituțională, ci și în Biserica lui Hristos ca organism, care se manifestă în mod comprehensiv⁶.

A doua parte a studiului este destinată filtrului practic ce este construit în baza cercetării cantitative. În acest sens, am convenit să construim un chestionar de opinie publică pentru colectarea datelor, rezultând un eșantion format din 1088 de subiecți. Deși, încă de la început s-au distins unele

⁶ Vezi capitolul 5, *Impactul memorizării Scripturii asupra personeității și binelui comun*.

cazuri particulare, totuși, chestionarul s-a dovedit o soluție fiabilă pentru construirea studiului de caz⁷, care are două ramuri. În primul rând, analizăm subiecții care au declarat că sunt înscriși în proiectul *Biblia*² pentru a observa disciplina memorizării Scripturii înainte și după implicarea în proiect, dacă *Biblia*² și-a atins obiectivele declarate, tipul de circuit căruia îi subscrie proiectul, precum și impactul pe care *Biblia*² îl are asupra sferelor suverane⁸. În al doilea rând, în baza datelor colectate, realizăm un profil al creștinului adept al Bibliei, văzut ca agent al lui Dumnezeu și, totodată, demonstrăm și cuantificăm impactul Scripturii asupra persoaneității și binelui comun⁹.

Tabloul sinoptic al tezei

Partea întâi – Teologia și memorizarea Scripturii

Capitolul 1 – Memorizarea Scripturii în literatura de specialitate

Demersul de survolare a literaturii de specialitate s-a concretizat în centralizarea și denumirea tipurilor de citire și memorizare a Cuvântului lui Dumnezeu amintite și/ sau descrise de anumiți autori. Am constatat cu stupeoare că nici

⁷ Vezi capitolul 6, *Studiu de caz: design și metodologie de cercetare*.

⁸ Vezi capitolul 7, *Constatări: impactul proiectului Biblia*².

⁹ Vezi capitolul 8, *Constatări: impactul memorizării Scripturii asupra persoaneității și binelui comun*.

un autor nu se apleacă asupra acestei discipline din perspectiva abordată de noi. Toți aceștia definesc memorizarea Scripturii ca pe o învățare mecanică a versetelor sau cărților din Biblie, care rezultă în citarea cu acuratețe a informațiilor. În schimb, în opinia noastră, memorizarea Scripturii nu ar trebui limitată strict la această formă de învățare, ci se poate ajunge la un rezultat similar și prin familiarizarea cu întreaga narațiune biblică prin citirea și recitirea și implicit prin ascultarea sau reascultarea consecventă a Cuvântului lui Dumnezeu. Acest tip de memorizare l-am denumit generic *memorizarea transformatoare*.

Capitolul 2 – Fundament biblic: disciplina memorizării Scripturii

Pentru a fundamenta importanța memorizării Scripturii și a disciplinei aferente, am considerat de bun augur să conturăm doi piloni, unul biblic și unul istoric. Pentru primul pilon, cel biblic, am recurs la o analiză exegetică și hermeneutică asupra unor pasaje scripturale pentru a vedea perspectiva divină referitoare la disciplina memorizării. Atât Vechiul Testament, cât și Noul Testament abundă în versete care fac trimitere la pretenția lui Dumnezeu de maximizare a disciplinei de memorizare a Scripturii, de la un nivel micro

spre unul macro și, chiar dacă sună utopic, această disciplină cu debut în sfera individuală trebuie să urmeze un parcurs care transcende sferile suverane. Pentru implementarea disciplinei, Dumnezeu trasează direcții precise. În primul rând, adultul trebuie să adopte o atitudine autodidactă, să își formeze și, totodată, să continue procesul memorizării transformatoare. Numai după împlinirea acestui prim pas, se poate trece la următorul, cel de transmitere din generație în generație a Cuvântului lui Dumnezeu prin implementarea disciplinei de memorizare a Scripturii în interiorul sferei familiale și, totodată, în sfera publică.

Levav, inima este prezentată ca recomandarea lui Dumnezeu pentru înmagazinarea sau „întipărirea” Cuvântului, aceasta îndeplinind funcțiile care revin capului și creierului, minții, în zilele noastre. O inimă umplută cu principiile pure și cu adevărurile biblice, contribuie de fapt la formarea și transformarea persoaneității, iar acțiunile expun caracterul informațiilor asimilate și gradul de familiarizare cu mesajul biblic. Biblia prezintă inclusiv importanța unui **ciclu disciplinar** în materie de memorizare, ca rezultat al ritmicității și al frecvenței cu care se face apel la Scriptură, a cărei constanță este recomandat să se extindă pe întreaga durată a vieții – zi și noapte.

Capitolul 3 – Fundament istoric: disciplina memorizării Scripturii

Cel de-al doilea pilon reprezintă fundamentul istoric pentru disciplina memorizării Scripturii. Iudaismul a înțeles procesul de memorizare a Cuvântului nu doar ca pe un exercițiu de amintire, ci ca pe unul de cunoaștere cu inima. Astfel, au dezvoltat o serie de tehnici pentru întărirea memoriei, dintre care amintim memoria protetică, care prezintă elementele protetice ca având rolul de a facilita procesul de amintire. Biblia ebraică prezintă mai multe proteze memorative, care pe lângă factorul didactic conținut, prezintă și un factor activ care determină angajarea în trecut cu scopul fundamentării deciziilor prezente, mai precis acționare în conformitate cu preceptele scripturale. Principiul memorizării scrierilor sfinte cu inima nu s-a oprit la iudaism, ci acesta a fost preluat și dus mai departe atât de părinții bisericii, care au declarat în mod public importanța „scufundării” în Cuvânt, cât și de reformatori, care sub sloganul *Sola Scriptura* au promovat accesul neîngrădit la Biblie.

Capitolul 4 – Sferile suverane și memorizarea Scripturii

Sferile suverane sunt domeniul sau limitele în cadrul cărora acționează un grup de oameni, cu autonomie proprie, autoritatea fiecăreia fiind supremă numai în cadrul pământesc pentru că își are originea în autoritatea supremă a lui Dumnezeu, iar Dumnezeu este prezent și domnește în aceste sfere prin agenții Săi sociali și prin Cuvântul Său. Referitor la prezența Cuvântului lui Dumnezeu în interiorul sferelor suverane, am argumentat că atât drepturile omului, care au fundament biblic, cât și creștinii adepți ai Bibliei sunt o dovadă indirectă a prezenței Scripturii, aceasta fiind o punte de legătură între sfere.

Capitolul 5 – Impactul memorizării Scripturii asupra personeității și binelui comun

Comunicarea și informația sunt doi factori esențiali în formarea personeității. Acestora mai poate fi adăugată povestirea, care este un mix între comunicare și informație. În lucrare, am argumentat că „povestea” Bibliei însumează acești factori formativi, ca atare Cuvântul lui Dumnezeu are impact formativ și transformativ asupra personeității. De asemenea, am argumentat că agentul social al lui Dumnezeu este creștinul adept al Bibliei a cărui personeitate a intrat în

contact cu acest caracter al Bibliei, care recunoaște dependența de resursele infinite ale lui Dumnezeu, a dobândit înțelepciunea divină și gândirea lui Hristos și, totodată, prezintă o atitudine de slujire, renunțare și smerenie, toate aceste calități fiind necesare în îndeplinirea misiunii lui Dumnezeu. Agentul social înțelege că misiunea lui Dumnezeu a devenit și misiunea lui, în consecință ia act participativ la „convertirea” culturii și a valorilor promovate în spațiul public, precum și la „remodelarea” spațiului public, scopul fiind canalizarea atenției înspre Dumnezeu și Cuvântul Său, aceasta fiind singura cale spre un bine comun și o bunăstare socială pe termen lung.

Partea a doua – Memorizarea Scripturii în practica actuală

Capitolul 6 – Studiu de caz: design și metodologie

În cea de-a doua parte a lucrării am analizat datele colectate cu ajutorul chestionarului de opinie de tip omnibus, format din 25 de itemi. Chestionarul a fost completat în perioada 18.11.2021-02.01.2022 de către 1088 subiecți, dintre care 588 subiecți sunt implicați în proiectul *Biblia*², din 20 de țări și de confesiuni diferite. 81% femei, dintre care 98% s-au declarat FCAB și 19% bărbați, dintre care 96% BCAB. Obiectivul principal a fost stabilirea impactului pe

care proiectul *Biblia*² atât în viața participanților, cât și în sfera publică, precum și impactul memorizării Scripturii asupra personeității și binelui comun.

Capitolul 7 – Constatări: impactul proiectului Biblia²

În urma analizei datelor oferite de grupul de subiecți implicați în *Biblia*², am constatat un progres substanțial în dreptul disciplinei aferente Scripturii după implicarea în proiect. *Biblia*² a creat punți de legătură între sfera individuală și Scriptură contribuind la familiarizarea participanților cu povestea Bibliei, care la rândul ei a avut impact asupra personeității, dar și asupra celorlalte sfere suverane cu care aceștia interacționează. Totodată, subiecții implicați în proiect s-au declarat într-un procent de 99% că sunt creștini adepți ai Bibliei, fiind de acord în mare măsură că Biblia este un adevăr public care ar trebui să se regăsească în spațiul public, iar credința creștină trebuie manifestată nu doar în spațiul privat sau în interiorul comunității religioase, ci și în spațiul public. Ca atare, având în vedere că acest statut a fost influențat de *Biblia*², am argumentat că impactul proiectului transcende sfera individuală, manifestându-se implicit în spațiul public. În consecință, *Biblia*² este un proiect cu impact asupra personeității și binelui comun, care își

dovedește utilitatea la o scară internațională. Considerăm că proiectele din această categorie sunt o necesitate pentru realitatea contemporană, având în vedere că mai mult de jumătate dintre subiecții *Biblia*² au declarat că înainte de implicarea în proiect nu prezentau o disciplină zilnică în materie de citire, studiere și memorizare a Scripturii.

Capitolul 8 – Constatări: impactul memorizării Scripturii asupra persoaneității și binelui comun

Datele oferite de întregul eșantion au contribuit la formarea unui profil al creștinului adept al Bibliei, care în cercetarea teoretică l-am denumit agentul social al lui Dumnezeu, precum și să cuantificăm măsura în care memorizarea Scripturii are impact asupra persoaneității și asupra binelui comun.

- Un procent ridicat, respectiv 99.62%, dețin o Biblie în format fizic.
- 67% au dezvoltat o disciplină a Scripturii cu o ritmicitate și frecvență zilnică, diferența optând pentru o interacțiune săptămânală sau ocazională.
- Familiarizare graduală cu narațiunea biblică odată cu înaintarea în vârstă.

- 93.22% au o disciplină riguroasă în materie de frecventarea biserici, optând pentru o frecvență săptămânală sau de mai multe ori pe săptămână.
- Între disciplina Bibliei și cea a frecventării există o relație de interdependență și reciprocitate: o disciplină riguroasă a Scripturii influențează în mod pozitiv frecvența interacțiunii cu biserica și invers.
- Aproximativ 90% au declarat că familiarizarea cu Scriptura a avut impact asupra: vieții personale, vieții de familie, caracterului, acțiunilor, limbajului/vocabularului, eticii, imaginii asupra vieții și calității de creștin. Toate elementele enumerate sunt componente ale personeității, jaloane care vorbesc despre valorile adoptate, iar constatarea unei influențe asupra lor înseamnă confirmarea impactului pe care Cuvântul lui Dumnezeu îl are asupra personeității.
- Biblia este considerată un adevăr public (98%) care ar trebui să se regăsească în spațiul public (83%), în consecință credința ar trebui manifestată și în spațiul public (96%). Majoritatea consideră că aceste afirmații sunt adevărate în mare măsură.
- 94% dintre subiecți consideră virtuțile creștine ca fiind rezultatul unei memorii pline de Cuvântul lui

Dumnezeu, iar 80% dintre aceștia sunt de acord cu acest adevăr în mare măsură.

Concluzii

În urma cercetării calitative și cantitative, am convenit următoarele:

- Memorizarea Scripturii, așa cum a fost definită în această lucrare, își găsește fundamentul în doi piloni principali: în primul rând, în Cuvântul lui Dumnezeu, iar în al doilea rând, în istorie.
- Creștinul adept al Bibliei este persoana care:
 - (1) a intrat în contact cu Cuvântul lui Dumnezeu, dovada fiind faptul că deține o Biblie;
 - (2) prezintă o disciplină a memorizării Scripturii cu locație în inimă și cu o ritmicitate și frecvență zilnică;
- Memorizarea Scripturii are impact asupra persoaneității individuale datorită caracterului formativ și transformativ pe care îl prezintă povestea Bibliei, calificând o astfel de persoană pentru calitatea de agent social al lui Dumnezeu.
- Scriptura are impact și asupra sferei familiale, ca o consecință a impactului pe care memorizarea Cuvântului îl are asupra persoaneității, agentul social

facilitând accesul la scrierile bibice în această sferă, adevăr confirmat de rezultatele studiului de caz.

- Pentru că perspectiva asupra vieții îi este transformată de Cuvântul lui Dumnezeu și pentru că e de principiu că Biblia este un adevăr public, care trebuie să se regăsească în spațiul public, ca atare acționează în această direcție, înțelegând importanța manifestării credinței în spațiul public. De fapt, nu putem să vorbim despre creștini prezenți în spațiul public și de o credință absentă. Identitatea de creștin implică trăirea credinței în orice circumstanță. Ca atare, datorită dobândirii unui bagaj de cunoștințe biblice, agentul poate construi poduri lingvistice între Scriptură și sferele suveran și, totodată, înlătură riscul creării unei discontinuității a Evangheliei, pe care îl ridică aculturația și contextualizarea excesivă a Scripturii. În consecință, agentul social al lui Dumnezeu contribuie la „convertirea” culturii și la „remodelarea” spațiului public, cu scopul de a promova singura cale – Dumnezeu și Cuvântul Său – spre un bine comun și o bunăstare socială pe termen lung.

- Astfel, asistăm la un proces de maximizare a implementării disciplinei de MS și a impactului Scripturii de la nivel micro la un nivel macro.
- *Biblia*² este un proiect cu circuit deschis care își aduce aportul în realizarea acestui proces.

Direcții noi de cercetare

În urma studiului întreprins au apărut noi direcții de cercetare, care cu siguranță vor aduce un plus hermeneuticii, în particular, și teologiei, în general.

- Inexistența unei lucrări de cercetare concentrată strict numai pe fundamentarea biblică a disciplinei de memorizare a Scripturii și a unei lucrări care să urmărească parcursul istoric în detaliu al acesteia reprezintă o lacună majoră. În consecință, considerăm ca fiind mai mult decât benefică exploatarea acestui gol.
- Un studiu de caz care să studieze relația cu Scriptura a CAB divorțați și care trăiesc în concubinaj.
- Referitor la ritmicitatea și numărul citirii integrale a Bibliei, am identificat mai multe diferențe între grupul BCAB, care merită cercetate având în vedere că aceste situații nu se regăsesc și printre FCAB.

- În cazul frecventării bisericii, s-au distins diferențe între FCAB și BCAB. Un studiu de caz ar putea aduce clarificări valoroase.
- În rândul subiecților care s-au declarat creștini am identificat o stare de incertitudine în ce privește impactul Scripturii în viața lor. Ce îi determină pe acești creștin să afirme că nu știu dacă Biblia a avut impact în viața lor?
- BCAB raportează într-un număr mai scăzut un impact al Scripturii în măsură mare față de FCAB. Un studiu de caz în acest sens ar aduce lumină asupra cauzelor care determină această diferență notabilă și ar putea da direcții care să corecteze situația curentă.
- Chiar dacă numai un procent scăzut dintre CAB au declarat că nu este importantă manifestarea credinței în spațiul public, totuși considerăm că este o situație care merită atenție din moment ce identitatea de creștin implică de fapt trăirea credinței fără întreruperi, inclusiv în spațiul public.
- Referitor la virtuțile creștine, considerăm că un studiu care să cerceteze și să analizeze procesul de formare al acestora din perspectivă biblică ar aduce contribuții semnificative teologiei.

- Pentru că, în opinia noastră, există probabilitatea ca etica să fie considerată mai degrabă un rezultat al educației familiale și pentru că nu există o certitudine, considerăm că se justifică realizarea unui studiu care să analizeze factorii care influențează etica persoanelor creștine.
- În urma analizei comparate a rezultatelor din anul 2019 cu cele din 2022 am constatat un regres al impactului pe care proiectul *Biblia*² îl are asupra disciplinei memorizării Scripturii atât la nivel individual, cât și la nivel familial. Pentru elucidarea cauzalității, considerăm că se impune realizarea unui studiu de caz în această direcție în vederea îmbunătățirii politicilor și metodelor adoptate de proiect pentru a contribui la formarea și consolidarea acestei discipline.

BIBLIOGRAFIE

- ACHTEMEIER, Paul J., *The Inspiration of Scripture: Problems and Proposals*, Philadelphia, Westminster Press, 1980.
- ALAND, Kurt, *Four Reformers. Luther, Melancthon, Calvin, Zwingli*, trad. în engleză James L.Schaaf, Minneapolis, Augsburg Publishing House, 1979.
- ANDERSON, Allan, „The Hermeneutical Processes of Pentecostal-type African Initiated Churches in South Africa” în *Missionalia*, vol. 24.2, 1996.
- ANWARUDDIN, Sardar M., GAZTAMBIDE-FERNÁNDEZ, Rubén A., „Religious pluralism in school curriculum: A dangerous idea or a necessity?” în *Curriculum Inquiry*, vol. 45, nr. 2, 2015.
- AQUINAS, Thomas, *The “Summa Theologica” of Thomas Aquinas Part 2 (First Part)*, trans. Fathers of the English Dominican Province, New York, Benzinger Brothers, 1918.
- _____, *The Three Greatest Prayers: Commentaries on the Our Father, the Hail Mary, and the Apostles' Creed*, trans. Laurence Shapcote, Londra, Burns, Oates & Washbourne, 1937.
- ARCHER, Kenneth J., *A Pentecostal Hermeneutic for the Twenty-First Century: Spirit, Scripture & Community*, Cleveland, CPT Press, 2009.
- ARY, Donald, JACOBS, Lucy Cheser, SORENSEN, Chris, *Introduction to*

- Research in Education*, Wadsworth, Cengage Learning, 2010.
- ASHLEY, Timothy R., *The Book of Numbers*, The New International Commentary on the Old Testament, Grand Rapids, Wm. B. Eerdmans Publishing Co, 1993.
- AUGUSTIN, *Confesiuni*, trad. Eugen Munteanu, ediția a 2-a, rev., București, Editura Nemira & Co, 2006.
- AUGUSTINE, Daniela C., *The Spirit and the Common Good: Shared Flourishing in the Image of God*, Grand Rapids, Eerdmans, 2019.
- AUNE, David E., *WBC, Revelation 1-5:14*, Dallas, Word Incorporated, 2002.
- BAINTON, Roland, *Here I Stand: A Life of Martin Luther*, Nashville, Abingdon, 1978.
- BANCILĂ, Vasile, *Inițierea religioasă a copilului*, București, Editura Anastasia, 1996.
- BANKS, Robert H., *Scripture Memorization As A Discipline For A Spiritual Formation*, teză de doctorat, Andrews University, Octombrie 1999.
- BARTHOLOMEW I, Archbishop of Constantinople and Ecumenical Patriarch, *Encountering the Mystery*, New York, Doubleday, 2008.
- BAVINK, Herman, *Reformed Dogmatics: Holy Spirit, Church and New Creation*, vol. 4, John Bolt (editor), Grand Rapids, Baker Academics, 2008.
- BEALE, Gregory K., *The Book of Revelation: A Commentary on the Greek Text*, Grand Rapids, Carlisle, Eerdmans, Paternoster Press, 1999.
- BECKFORD, James A., „The Sociology of Religion. A Modest Social

Constructionist View” în *Nanzan Institute for Religion & Culture Bulletin*, vol. 39, 2015.

BESSER, Lorraine L., *The Philosophy of Happiness. An Interdisciplinary Introduction*, New York, Londra, Routledge, 2021.

BLAKEMORE, Sarah-Jayne, *Cum să te inventezi. Viața secretă din creierul adolescenților*, trad. Rusu I. Cristina, București, Ed. Publica, 2019.

BOICE, James Montgomery, *Joshua*, Grand Rapids, Michigan, Baker Books, 2005.

_____, *Ephesians : An expositional commentary*, Grand Rapids, MI, Ministry ResourcesLibrary, 1988.

_____, *Psalms*, Grand Rapids, MI, Baker Books, 2005.

BOLT, John, *A Free Church, a Holy Nation. Abraham Kuyper's American Public Theology*, Grand Rapids și Cambridge, Eerdmans, 2001.

BOLT, John, *Economic Shalom: A Reformed Primer on Faith, Work and Human Flourishing*, Grand Rapids, Christian's Library Press, 2013.

BONHOEFFER, Dietrich, *Costul uceniciei*, trad. Ligia Taloș, Oradea, Ed. Roua, 2020.

_____, *Meditating on the Word*, Rowman & Littlefield, Kindle Edition, 2008.

BRATT, James D., *Abraham Kuyper: A Centennial Reader*, Grand Rapids, Eerdmans, 1998.

BRIGHENTI, Andrea Mubi, „The Publicness of Public Space. On the Public Domain”, în *Quaderno* 49, martie 2010, Dipartimento di Sociologia e Ricerca Sociale, Università di Trento.

BROUGHTON, Needham B., „Why Sunday Schools in Baptist Church?”,

- în J. M. Frost (editor), *Baptist Why and Why Not*, Columbia, MO, Press of W. Sthepens, 1899, 2003.
- BROWN, Jeannine K., *Scripture as communication: introducing biblical hermeneutics*, Grand Rapids, Baker Academic, 2007.
- BROWN, Alexandra R., *The Cross and Human Transformation: Paul's Apocalyptic Word in 1 Corinthians*, Mineapolis, Fortress, 1995.
- BROWN, Raymond E., S.S., *The Gospel and Epistles of John, A concise Commentary*, Colledgeville, Ed. The Liturgical Press, 1988.
- BOS, Gerrit, „Jewish Traditions on Strengthening Memory and Leone Modena's Evaluation” în *Jewish Studies Quarterly*, vol. 2, Mohr Siebeck GmbH & Co, KG, 1995, pp. 39-58.
- CALVIN, John, *Institutes of the Christian Religion*, John T. McNeill (edit.), Philadelphia, Westminster Press, 1960.
- CARNEY, Frederick S. (editor și trans.), *Politica. An Abridged Translation of Politics Methodically Set Forth and Illustrated with Sacred and Profane Examples*, Indianapolis, Liberty Fund, 1995.
- CARP, Radu, *Dumnezeu la Bruxelles: religia în spațiul public european*, Cluj-Napoca, Ed. Eikon, 2009.
- CARP, Radu, GAL, Dacian Grațian, MUREȘAN, Sorin, PREDA, Radu, *În căutarea binelui comun: pentru o viziune creștină a democrației românești*, Cluj-Napoca, ed. Eikon, 2008.
- CATTEL, Maria G.; Climo, Jacob J., „Introduction: Meaning in social memory and history: Anthropological perspectives” în J.J. Climo & M.G. Cattell (editori), *Social memory and history: anthropological perspectives*, Walnut Creek, Altamira Press, 2002, pp. 1-36.
- CHANG, Y, VOILS, CI, SANDELOWSKI, M, „Transforming verbal counts

- in reports of qualitative descriptive studies into numbers” în *Western Journal of Nursing Research* 31(7), 2009.
- CHELCEA, Septimiu, *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative*, Editura Economică, București, 2001.
- CHILDS, Brevard S., *Memory and Tradition in Israel*, Londra, SCM Press, 1962.
- CICERO, *De Oratore*, trad. în engleză de E. W. Sutton, Londra, William Heinemann LTD, Cambridge, Harvard University Press, 1967.
- CLARKE, Adam, *Clarke’s Commentary, NT, Volume 5B, John – Acts*, Albany, Ed. The Ages Digital Library, 1997.
- COHN-SHERBOK, Dan, *The Jewish Faith*, Valley Forge, Pennsylvania, Trinity Press International, 1993.
- COLE, Alan R., *Exodus: An introduction and commentary, Vol. 2*, Tyndale Old Testament Commentaries, Nottingham, Inter-Varsity Press, 1973.
- CONSTANTINEANU, Corneliu, „Scriptura și înnoirea vieții. Semnificația centrală a Bibliei pentru începuturile mișcării Oastea Domnului în România” în Corneliu Constantineanu et. al. (edit.) *Impactul Scripturii în lumea contemporană*, Arad, Ed. Universității „Aurel Vlaicu”, 2016, pp. 139-162.
- _____, „Theology for Life: Doing Public Theology in Romania” în *Journal of Humanistic and Social Studies*, vol. VIII, nr. 2 (16), 2017.
- CRAIGIE, Peter C., *Deuteronomul*, trad. Daniela Rusu, R.K. Harrison, Robert L. Hubbard, Jr. (editori), Cluj-Napoca, Editura Logos, 2007.
- _____, *The Book of Deuteronomy*, The New International Commentary on the Old Testament, Grand Rapids, MI, Wm. B. Eerdmans Publishing Co.

- CRESWELL, John W., *Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches*, Sage Publications, Londra, 2013.
- CROATTO, J. Severino, *Biblical Hermeneutics*, New York, Orbis, 1987.
- DAVIDS, Peter H., *James*, NIBC, Peabody, MA, Hendrickson Publishers, 1989.
- DAVIES, Andrew, „What Does It Mean to Read the Bible as a Pentecostal?” în *Journal of Pentecostal Theology*, vol. 18, 2009, pp. 249-262.
- DAVIS, Andrew M., *An Extended Approach to the Memorization of Scripture*, Greenville, SC, Ambassador International, Kindle, 2014.
- D’COSTA, Gavin, *Christianity and World Religions: Disputed Questions in the Theology of Religions*, Chichester, Wiley-Blackwell, 2009.
- DENZIN, Norman K., LINCOLN, Yvonna S., *Handbook of Qualitative Research*, Sage Publications, Thousand Oaks, London, New Delhi, 1994.
- Dictionarul explicativ al limbii române*, Ed. Univers Enciclopedic Gold, București, 2012.
- DILLENBERGER, John, *Martin Luther. Selections from His Writings*, New York, Anchor Books, 1962.
- DOHERTY, Sam, *Principiile predării*, trad. Samuel S.R.L., Mediaș, Ed. Samuel, 1998.
- DYBDAHL, Jon, *Old Testament Grace*, Boise, Pacific Press Publishing Association, 1990.
- DULING, Dennis C., „Memory, collective memory, orality and the gospels” în *HTS Teologiese Studies/ Theological Studies* 67(1), pp. 1-11.
- DUNN, James D. G., *The Epistles to the Colossians and to Philemon: A*

- commentary on the Greek text*, Grand Rapids, MI, Carlisle, Eerdmans, Paternoster Press, 1996.
- DURHAM, John I., *Exodus*, Word Biblical Commentary, Dallas, 2002.
- EATON, John, *The Psalms: A historical and spiritual commentary with an introduction and new translation*, Londra, New York, T&T Clark, 2003.
- EVANS, J, MATHUR, A. „The value of online surveys” în *Internet Research*, vol. 15 (2), 2005.
- FEE, Gordon D., *1 and 2 Timothy, Titus*, NIBC, Peabody, MA, Hendrickson Publishers, 1988.
- _____, *Paul's Letter to the Philippians*, Grand Rapids, Eerdmans, 1995.
- _____, *The First Epistle to the Corinthians*, Grand Rapids, Eerdmans, 1987.
- FØLLESDAL, Andreas, „Survey Article: Subsidiarity” în *The Journal of Political Philosophy*, vol. 6, nr. 2, 1998.
- FOX, Michael W., *Proverbs 1-9. A New Translation with Introduction and Commentary*, New Haven, Londra, Yale University Press, 2008.
- GARLAND, David E., *1 Corinthians*, Grand Rapids, Baker Academic, 2003.
- GHEORGHE-LUCA, Ciprian, *Communio Sanctorum: Către o teologie pentecostala a vieții publice*, teza de doctorat nepublicată, Universitatea “Aurel Vlaicu” din Arad.
- GEORGE, Timothy, *Teologia reformatoarelor*, trad. Corneliu Simuț, Oradea, Editura Institutului Biblic „Emanuel” din Oradea, 1998.
- GHEORGHÎȚĂ, Radu, „Ad Fontes Purissimi: Is There a Place for

- Scripture Memorization in Biblical Studies?" în *Midwestern Journal of Theology* 3.1, 2004, pp. 69-95.
- _____, „Care este deosebirea dintre basme și povestirile din Biblie?" în Vlad Crîznic (editor), *Apologetica în jurul mesei. Conversații pentru întreaga familie*, Arad, Ed. Neword Press, 2016.
- GINGRICH, Roy E., *The Book of Deuteronomy*, Memphis, TN, Riverside Printing, 2000.
- GREEN, Joel B., „Practicing the Gospel in a Post-Critical Word: The Promise of Theological Exegesis" în *JETS*, vol. 47/3, 2004.
- _____, *The Gospel of Luke*, NICNT, Grand Rapids, MI, Eerdmans, 1997.
- HALL, Christopher A., *Reading Scripture with the Church Fathers*, Downers Grove, IL, InterVarsity Press, 1998.
- HALL, Gary H., *Deuteronomy*, CPNIVC, Joplin, MO, College Press Pub, 2000.
- HARDY, Edward R., *Christology of the Later Fathers*, trans. Archibald Robertson, Philadelphia, The Westminster Press.
- HARSTAD, Adolph L., *Joshua*, CC, Saint Louis, MO, Concordia Pub. House, 2004.
- HAUERWAS, Stanley, Are Human Rights founded in Hebrew and Christian Scriptures?, 30 January 2012, <https://www.abc.net.au/religion/are-human-rights-founded-in-hebrew-and-christian-scriptures/10100830>, accesat în 19 august 2021.
- HENDRICKS, Howard, *Heaven Help the Home*, Wheaton, Ill, Victor Books. HENNESSY, Bernard, *Public Opinion*, Brooks/ Cole Publishing Company, Monterey, 1981.
- HIRST, Paul Q., *The Pluralist Theory of the State*, Londra, Editura Routledge, 1989, 1993.

- HOFFMAN, Lawrence A., „Does God Remember? A Liturgical Theology of Memory” în *Memory and History in Christianity and Judaism*, ed. Michael A. Signer, Notre Dame, Indiana, University of Notre Dame Press, 2001.
- HOWARD, David M. Jr., *Joshua*, electronic, LLS, NAC, vol. 5, Nashville, Broadman & Holman Publishers, 2001, c1998.
- HWANG, Daniel Jin Su, „The Pluriformity of the Church by Herman Bavinck and AbrahamKuyper” în *Research Paper in the course: the Theology of Dutch Neo Calvinism*, Calvin Theological Seminary, 2015.
- HYATT, J. P., *Exodus*, NCBC, Grand Rapids, Eerdmans, 1981.
- JASTROW, Marcus, *Dictionary of Targumim, Talmud and Midrashic Literature*, Peabody, MA, Hendrickson, 2006.
- BOS, Gerrit, „Jewish Traditions on Strengthening Memory and Leone Modena’s Evaluation” în *Jewish Studies Quarterly*, vol. 2, Mohr Siebeck GmbH & Co, KG, 1995.
- JOHNSON, Ben E., *What Was That Verse Again?*, Milford, MI, Quill Publications, 1979.
- KALEDA, Gleb, *Biserica din casă*, trad. Lucia Ciornea, București, Editura Cartea Ortodoxă, 2006.
- KANG, Joshua Choonmin, *Scripture by Heart*, Downers Grove, IL, InterVarsity Press, 2010.
- KEENER, Craig S., *The Gospel of John, A Commentary*, Vol. I, Grand Rapids, Ed. Baker Academic, 2003.
- KENNEDY, Simon P., „Abraham Kuyper and his Political Thought: Calvinist and Pluralist” în *The Reformed Theological Review*, vol. 72, 2013.
- _____, „Rethinking Consociatio in Althusius’s Politica” în *Jurnal of Markets & Morality*, vol. 22, nr. 2, Grand Rapids, 2019.

- KIDNER, Derek, *Ezra and Nehemiah: An Introduction and Commentary*, TOTC, vol. 12, Downers Grove, IL, InterVarsity Press, 1979.
- _____, *Proverbs: An Introduction and Commentary*, TOTC, vol. 17, Nottingham, England, Inter-Varsity Press, 1964.
- _____, *Psalms 1-72: An introduction and commentary*, TOTC, vol. 15, London, Nottingham, Inter-Varsity Press, 1973.
- _____, *Psalms 73-150: An Introduction and Commentary*, TOTC, Vol. 16, Londra, Downers Grove, IL, InterVarsity Press, 1975.
- KUZMA, Kay, *Primii șapte ani de viață. Creșterea copiilor cu valori puternice și cu o atingere blândă*, trad. Cristina Ruță, Pantelimon, Editura Viață și Sănătate, 2016.
- KUYPER, Abraham, *Calvinism. Six Lectures Delivered in the Theological Seminary at Princeton*, Bellingham, Logos Research Systems, 2008.
- _____, *Calvinism. Six Stone-Lectures*, New York, Fleming H. Revell Company, 1893.
- _____, *Calvinism. Six Lectures Delivered in the Theological Seminary at Princeton*, Bellingham, Logos Research Systems, 2008.
- _____, *Sphere Sovereignty*, trad. George Kamps, Free University, 1880.
- LANDSBERG, Alison, „Prosthetic Memory: The Ethics and Politics of Memory in an Age of Mass Culture” în *Memory and Popular Film*, ed. P. Grainge, Manchester, Manchester University Press, 2003, www.manchesteropenhive.com, pp. 148-149.
- LEBAR, Lois E., *Children in the Bible School. The How of Christian Education*, Old Tappan, New Jersey, 1952.
- LEVY, Gabriel, *Judaic Tehnologies of the Word. A cognitive analysis of Jewish cultural formation*, New York, Routledge, 2014.
- LIEU, Judith M., *Image and Reality. The Jews in the World of the*

Christians in the Second Century, Londra, New York, T & T Clark, 2003.

LOADER, James Alfred, „Prosthetic Memory in the Old Testament” în *OIE*, 25/3, 2012, pp. 583-597.

LOGHIN, Daniela, „*Adolescentul și Scriptura, două sfere antagonice*” în *Scriptura și spațiul public, domeniul educațional*, Maximilian – Bratu Caraman, Beneamin Mocan, Andrei-Daniel Pop (edit.), Cluj-Napoca, RisoPrint, ISBN 978-973-53-2670-8.

_____, *Beneficiile instructiv-educative ale implementării proiectului biblic Biblia la puterea a doua în cadrul Cultului Creștin Penticostal*, lucrare de disertație nepublicată, Institutul Teologic Penticostal, București, 2019.

_____, „Familia, mediul principal de transmitere a Scripturii” în *Provocări și tendințe actuale în științele socio-umane*, coord. Alina Pădurean, Adela Drăucean, Simona Stoia, Arad, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, 2020, pp. 142-154.

_____, „Human Rights: A Proof of the Scripture’s Presence Within the Sovereign Spheres” în *Jurnalul libertății de conștiință*, vol. 9, nr. 1, 2021, pp. 554-567.

_____, „Modalități de promovare a Evangheliei prin diverse activități” în *Perspective actuale în științele socio-umane*, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2021, pp. 120-128.

_____, „The Project „Bible²”: A Case Study of Cross-Denominational Youth Ministry in Romania” în *ACTA Missiologiae*, vol. 8, Budapesta, CEEAMS, 2020, pp. 81-104.

LOWRY, Oscar, *Scripture Memorizing for Successful Soul-Winning*, Grand Rapids, Michigan, Zondervan, 2010.

LUCAS, Jerry, *Remember the Word, The Gospels*, Los Angeles, CA, Acton House, 1975.

- LUMSDEN J., „Online-questionnaire design guidelines” în Reynolds A, Woods R, Baker J, eds. *Handbook of research on electronic surveys and measurements*, Londra, Idea Group Reference, 2007, pp. 44-64.
- LUTZER, Erwin W., *Reforma și întoarcerea la Evanghelie. Un model pentru Biserica de azi*, trad. Laurențiu Pășcuți, Oradea, Editura Casa Cărții, 2017.
- MARSHALL, Howard I., *The Gospel of Luke: A commentary on the Greek text*, NIGTC, Exeter, Paternoster Press, 1978.
- MASTERS, LaVonne, *Memorize and Meditate*, Nashville, TN, Thomas Nelson Publishers, 1991.
- MĂCELARU, Marcel V., „The Role of the Bible in Shaping Cultural Identities” în *Humanity after Selfish Prometheus. Chances of Dialogue and Ethics in a Technicized World*, Viena, Ed. Lit Verlag GmbH & Co, Berlin, Lit Verlag Dr. W. Hopf, 2011.
- _____, „The Bible Then and Now. Prolegomena to Biblical Interpretation” în *First the Kingdom of God. A Festschrift in Honor of Prof. Dr. Peter Kuzmič*, Osijek, Evandeoski teološki fakultet, 2011.
- _____, „The Bible, Christian Existence and Mission” în C. Constantineanu, M.V. Măcelaru, A.-M. Kool și M. Himcinschi (ed.), *Mission in Central and Eastern Europe: Realities, Perspectives, Trends*, Regnum Edinburgh Centenary Series 34, Oxford, Regnum, 2016, p. 67–83.
- _____, „Crescat Biblia, Vita Excolatur. The Bible in Public Life” în Corneliu Constantineanu et. al (editori), *Impactul Scripturii în lumea contemporană*, Arad, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, 2016, pp. 131-138.
- _____, „Truth, Justice, Uprightness: Human Flourishing in Prophetic

- Perspective” în *Truth and Compassion. Lessons from the Past and Premonitions of the Future*, vol. 20, Viena, Lit Verlag GmbH & Co. KG, 2017, pp. 49-56.
- MCFADYEN, Alistair I., *The Call to Personhood. A Christian Theory of the Individual in the Social Relationship*, Cambridge, Cambridge University Press, 1990.
- MCGILL, Arthur, *Sermons of Arthur C. McGill: Theological Fascinations*, Daniel Cain (ed.), Eugene, Cascade, 2007.
- MILGROM, Jacob, *Numbers. English and Hebrew*; commentary in English. The JPS Torah commentary, Philadelphia, Jewish Publication Society, 1990.
- MILLER, Patrick D., *Deuteronomy*, A Bible Commentary for teaching and preaching, Louisville, J. Knox Press, 1990.
- MINTO, Andrew L., „The Charismatic Renewal and the Spiritual Sense of Scripture” în *Pneuma*, vol. 27.2, 2005.
- MITRAŠINOVIC, Miodrag, MEHTA, Vikas (eds.), *Public Space Reader*, New York/Abingdon, Routledge, 2021
- MOCANU, Beneamin, „Nici cultural și nici modernist, ci confesional: o descriere a creștinismului autentic în viziunea lui Abraham Kuiper” în *Provocări și tendințe actuale în științele socio-umane*, Arad, Ed. Universității Aurel Vlaicu, 2020.
- MOLTMANN, Jürgen, *Creating a Just Future: The Politics of Peace and the Ethics of Creation in a Threatened World*, Londra, SCM, 1989.
- MONTGOMERY, John W., *Drepturile omului și demnitatea umană*, Ed. Cartea Creștină, Oradea, 2004.
- MOO, Douglas J., *James: An Introduction and Commentary*, TNTC, vol. 16, Nottingham, InterVarsity, 1985.
- MOUNCE, Robert H., *The Book of Revelation*, Grand Rapids, Eerdmans,

1997.

- MOUNCE, William D., *Pastoral Epistles*, WBC, Dallas, Word Incorporated, 2002.
- MULHOLLAND, Robert M., *Shaped by the Word: The Power of Scripture in Spiritual Formation*, Nashville, The Upper Room, 1985.
- MULLER, Franz H., „The Principle of Subsidiarity in the Christian Tradition” în *The American Catholic Sociological Review*, vol. 4, nr. 3, 1943.
- NESTERUK, Alexei, *Universul în comuniune. Către o sinteză neopatristică a teologiei și științei*, trad. Mihai-Silviu Chirilă, București, Editura Curtea Veche Publishing, 2009.
- NEUSNER, Jacob, *Invitation to the Talmud. A Teaching Book*, Eugene, Oregon, Wipf and Stock Publishers, 2003.
- _____, *Judaism in the Matrix of Christianity*, Atlanta, Scholar Press, 1991.
- _____, *Rabbinic Judaism. Structure and System*, Minneapolis, Fortress Press, 1995.
- _____, *Scriptures of the Oral Torah. Sanctification and Salvation in the Sacred Books of Judaism*, Atlanta, Scholars Press, 1990.
- _____, *The Emergence of Judaism*, Louisville, Londra, Westminster John Knox Press, 2004.
- _____, *The Life of Torah. Readings in the Jewish Religious Experience*, Belmont, Wadsworth Publishing Company, 1974.
- _____, *The Making of the Mind of Judaism*, Atlanta, Scholar Press, 1987.
- _____, *The Way of Torah. An Introduction to Judaism*, Belmont, Wadsworth Publishing Company, 1979.
- NIEBUHR, H. Richard, *Cristos și cultura*, trad. Teofil Stanciu, Oradea, Ed. Casa Cărții, 2021.

- NZABONIMPA, Jean Providence, „Quantitizing and qualitzing (im-)possibilities in mixed methods research” în *Methodological Innovations*, 2018.
- O'BRIEN, David J., SHANNON, Thomas A. (editori), *The Catholic Social Thought: Encyclicals and Documents from Pope Leo III to Pope Francis*, Maryknoll, Orbis Book, 2016.
- O'BRIEN, Peter Thomas, *The Epistle to the Philippians: A Commentary on the Greek Text*, Grand Rapids, Eerdmans, 1991.
- _____, *The Letters to the Ephesians*, Grand Rapids, MI, Cambridge, UK, Eerdmans, 1999.
- O'DAY, Gail R., „Today this word is fulfilled in your hearing: A Scriptural Hermeneutic of Biblical Authority” în *Word and World*, vol. 26.4, 2006, pp. 357-364.
- OPREAN, Daniel G., „The Relevance of Karl Barth's Theology of the Word of God for the Contemporary Evangelical Romanian Church” în Corneliu CONSTANTINEANU, et al (edit.), *Impactul Scripturii în lumea contemporană*, Arad, Ed. Universității „Aurel Vlaicu”, 2016, pp. 69-90.
- OSBORNE, Grant R., *Revelation*, Grand Rapids, Baker Academic, 2002.
- _____, *The Hermeneutical Spiral. A Comprehensive Introduction to Biblical Interpretation*, Illinois, InterVarsity Press, 2006.
- PAO, David W., *Coloseni și Filimon*, CENT, trad. Verlan Octavian, Timișoara, Noua Speranță, 2020.
- PHAN, Peter C., „Multiple Religious Belonging: Opportunities and Challenges for Theology and Church” în *Theological Studies*, vol. 64, 2003, pp. 495-520.
- PIPER, John, *Reading the Bible Supernaturally: Seeing and Savoring the Glory of God in Scripture*, Wheaton, Ill, Crossway, 2017.
- RAJAK, Tessa, *Jewish dialogue with Greece and Rome: studies in*

- cultural and social interaction*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2001.
- RANG, Jack C., *How to Read the Bible Aloud. Oral Interpretation of Scripture*, New Jersey, Paulist Press, 1994.
- REARDON, Jack, „A radical reformation of economics education: educating real world economist” în WEA – Curriculum Conference, 2013, <https://curriculumconference2013.weaconferences.net/wp-content/uploads/sites/5/2013/05/WEA-CurriculumConference2013-REARDON.pdf>, accesat la data de 15 aprilie 2021.
- RICHARDS, H. L., „New Paradigms for religion, multiple religious belonging, and insider movements” în *International Journal of Frontier Missiology*, vol. 43, 2015, pp. 297-308.
- RICHARDS, Lawrence O., *Youth Ministry. Its Renewal in the Local Church*, Grand Rapids, Zondervan Publishing House, 1972.
- ROBERTS, Mark., OGILVIE, Lloyd J., *Ezra, Nehemiah, Esther*, FCC, PCS, vol. 11, Nashville, Tennessee, Thomas Nelson Inc., 1993.
- ROBBINS, Philip, MURAT, Aydede, *The Cambridge Companion to Situated Cognition*, Cambridge, Cambridge University Press, 2008.
- ROMOCEA, Cristian, „Bible Advocacy in an Age of Cultural Change” în Corneliu Constantineanu et. al. (edit.) *Impactul Scripturii în lumea contemporană*, Arad, Ed. Universității „Aurel Vlaicu”, 2016, pp. 91-106.
- ROSE, Steven, *The future of the brain: The promise and perils of tomorrow's neuroscience*, Oxford, University Press, 2005.
- SANDELOWSKI, M, „Unmixing mixed-methods research” în *Research in Nursing & Health*, vol. 37, 2014.

- SANDELOWSKI, M., VOILS, C., KNAFL, G., „On quantizing” în *Journal of Mixed Methods Research* vol. 3(3), 2009.
- SCHÜSSLER-FIORENZA, Elisabeth, „Apocalyptic and Gnosis in the Book of Revelation and Paul” în *Journal of Biblical Literature*, vol. 92, nr. 4, 1973.
- SACKS, Jonathan, *To Heal a Fractured World: The Ethics of Responsibility*, New York, Schocken, 2007.
- SHANKS, Hershel (editor), *Christianity and Rabbinic Judaism. A Parallel History of Their Origins and Early Development*, Washington, Biblical Archaeology Society, 1992.
- SHELLEY, Bruce L., *Church History in Plain Language*, Nashville, Thomas Nelson, 1995.
- SHERMAN, Doug, WILLIAMS, Hendricks, *Your Work Matters to God*, Colorado Spring, NavPress, 1993.
- SIMPSON, E. K., BRUCE, F. F., *The Epistles to the Ephesians and the Colossians*, NICONT, Grand Rapids, MI, Eerdmans, 1957.
- SINESCU, Călin, „Spațiul public al comunicării politice”, în *Sfera politicii*, Nr. 141, noiembrie 2009, https://revistasferapoliticii.ro/sfera/141/art08-sinescu.html#_ftnref3, accesat la data de 23 mai 2022.
- SKILLEN, James W., MCCARTHY, Rockne M., *Political Order and the Plural Structure of Society*, Grand Rapids, Eerdmans, 2006.
- SKINNER, Betty Lee, *Daws: A Man Who Trusted God*, Colorado Springs, Navpress, 1974, Kindle.
- SNAPPER, J. Marion, „Memorization in Church Education” în *Calvin Theological Journal* 16, 1981.
- SPIESER, E.A., *Jewish Quarterly Review*, vol. 48, Pennsylvania, University of Pennsylvania Press, 1957.
- STACKHOUSE, Max L., *God and Globalization, Volume 4: Globalization*

and Grace, New York, Continuum, 2007.

- STATHOKOSTA, Vassiliki, „Bible and Human Rights: Orthodox contribution to An Ecumenical Discourse” la *Churches Voice on Human Rights. Training on Social, Economic and Cultural Rights in the Euromediterranneine Region*, organizația de Church and Society Commission of CEC & Federation of Protestant Church in Italy, Palermo, 30 Oct. – 1 Nov. 2013.
- STEVENS, R. Paul, GREEN, Michael, *Living the Story: Biblical Spirituality for Everyday Christians*, Grand Rapids, Eerdmans, 2003.
- STOKES, Penelope, *Words in Season: Scripture Memory Tools*, Minneapolis, MN, World Wide Publications, 1989.
- STUART, Douglas K., *Exodus. An exegetical and theological exposition of Holy Scripture*, Vol. 2, (electronic ed.). Logos Library System; The New American Commentary, Nashville, Broadman & Holman Publishers, 2006, 2007.
- SWINDOLL, Charles R., *Growing Strong in the Seasons of Life*, Grand Rapids, Zondervan, 2007.
- TASSIN, Etienne, „Espace commun ou espace public ? L'antagonisme de la communauté et de la publicité”, în *HERMES* 10, 1991, pp. 23-37.
- TAYLOR, Charles, *A Secular Age*, Cambridge, The Belknap Press of Harvard University Press, 2007.
- TEC, Lavinia, „*Biblia și drepturile omului*”, 10 decembrie 2012, <https://ro.scribd.com/document/367542432/biblia-drepturile-omului-pdf>, accesat în 7 septembrie 2021.
- TERINTE, Ciprian-Flavius, *Conducerea bisericească în scrierile Noului Testament*, Cluj Napoca, Oradea, Ed. Risoprint, Ed. Casa Cărții, 2016.

- THOMPSON, J.A., *Deuteronomy*, Leicester, Inter-Varsity Press, 2005.
- _____, *Deuteronomy: An Introduction and Commentary*, TOTC, vol. 5, Nottingham, Inter-Varsity Press, 1974.
- THORPE, Samuel, STONE, J., „The New Pluralism: The Place of the Christian Church in the 21st Century” în Wonsuk Ma, Emmanuel Anim (editori), *Proclaiming Christ. In the Power of the Holy Spirit*, Oklahoma, ORU Press, 2020.
- TIGAY, Jeffrey H., *Deuteronomy*, The JPS Torah commentary, Philadelphia, Jewish Publication Society, 1996.
- TOWNER, Philip, *1-2 Timothy & Titus*, Downers Grove, InterVarsity Press, 1994.
- TREBILCO, Paul, „Gospel, Culture, and the public sphere: Perspectives from the New Testament” în *Evangel*, vol. 24.2, 2006.
- TRENT, John; Osborne, Rick; Bruner, Kurt (editori), *Creșterea spirituală a copiilor*, Timișoara, Editura Noua Speranță, 2005.
- TRIPP, Tedd și Margy, *Modelând o inimă de copil*, trad. Marinel Blaj, Arad, Editura Carmel Print, 2013.
- VANGEMEREN, W.A., „Psalms” în F. E. Gaebelein (Ed.), *The Psalms, Proverbs, Ecclesiastes, Song of Songs*, EBC, vol. 5, Grand Rapids, MI, Zondervan, 1991.
- VAN TIL, Kent A., „Subsidiarity and Sphere-Sovereignty. A Match Made In ...?”, în *Theological Studies*, vol. 69, 2008.
- VENEMA, C. P., „Abraham Kuyper. His life and legacy” în *Christian Library*, www.christianstudylibrary.org, accesat la data de 20 mai 2022.
- VEST, R. Lamar, LAND, Steven J., *Biserica lui Hristos – mărturie, înnoire și echilibru duhovnicesc*, trad. Silviu Tatu, București, Ed. Pleroma, 2016.
- VON RAD, Gerhard, *Deuteronomy. A Commentary*, trad. Dorothea

- Barton (din germ. în engl.), Philadelphia, The Westminster Press, 1966.
- WADDELL, Robby, *The Spirit of the Book of Revelation*, JPTSS, vol. 30, Blandford Forum, Deo Publishing, 2006.
- WALTKE, Bruce K., *The Book of Proverbs. Chapters 1-15*, The New International Commentary on the Old Testament, Grand Rapids, Wm. B. Eerdmans Publishing Co, 2004.
- WARIBOKO, N., *The Principle of Excellence: A Framework for Social Ethics*, Plymouth, Lexington Books, 2009.
- WARNER, Michael, *The Letters of the Republic. Publication and the Public Sphere in Eighteenth Century America*, Cambridge, Harvard University Press, 1990.
- WARRINGTON, Keith, *Pentecostal Theology: A Theology of Encounter*, Londra/ New York, T&T Clark, 2008.
- _____, „Pentecostals and the Bible” în *European Pentecostal Charismatic Research Conference*, University of Uppsala, Septembrie 2007.
- WEITHMAN, Paul, „Nicholas Wolterstorff’s Justice: Rights and Wrongs: An Introduction” în *Journal of Religious Ethics*, 2009.
- WENHAM, Gordon J., *Numbers: An introduction and commentary*, Tyndale Old Testament Commentaries, Nottingham, Inter-Varsity Press, 1981.
- WHITNEY, Donald S., *Disciplinele spirituale pentru viața creștină*, trad. Marcel Eugen Budea, Oradea, Editura Imago Dei, 2017.
- _____, *Simplify Your Spiritual Life: Spiritual Disciplines for the Overwhelmed*, Colorado Springs, CO, NavPress, 2003.
- WILLIAMS, Donald, OGILVIE, Lloyd J., *Psalms 1-72*, FCC, PCS, vol. 13, Nashville, Thomas Nelson Inc., 1986.
- WILLIAMS, Rowan, *Why Study the Past? The Quest for the Historical*

- Church*, Grand Rapids, Eerdmans, 2005.
- WILKEN, Robert L., *Remembering the Christian Past*, Grand Rapids, Eerdmans, 1995.
- WILSON, Ken, *Finding God in Bible. A Beginner's Guide to Knowing God*, Chicago, Moody Publishers, 2005.
- WITE, John, Jr., „A Demonstrative Theory of Natural Law: The Original Contribution of Johannes Althusius (1557-1638)” în Deirdre King Hainsworth și Scott R. Paeth, editori, *Public Theology for a Global Society: Essays in Honor of Max L. Stackhouse*, Grand Rapids, MI, Eerdmans, 2009.
- WOLFF, Hans Walter, *Antropology of the Old Testament*, Mifflintown, PA, Sigler Press, 1996.
- WOLTERSTORFF, Nicholas, *Educating for Shalom: Essays on Christian Higher Education*, Grand Rapids, Eerdmans, 2005.
- _____, *Justice: Rights and Wrongs*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2008.
- WOYCHUK, N. A., *Keep in Memory*, St. Louis, Scripture Memory Fellowship International, 1980.
- _____, *You Need to Memorize Scripture*, St. Louis, Scripture Memory Fellowship International, 1993.
- WRIGHT, Christopher J. H., *Misiunea lui Dumnezeu. Înțelegerea metanarațiunii Bibliei*, trad. Ciprian-Flavius Terinte, Oradea, Ed. Casa Cărții, București, Editura Pleroma, 2016.
- WRIGHT, Christopher, *Deuteronomy*, NIBC, Robert L. Hubbard Jr.; Robert K. Johnston (editori), Peabody, Hendrickson Publishers, 1996.
- WRIGHT, N. Tom, *Colossians and Philemon: An introduction and commentary*, TNTC, vol. 12, Nottingham, Inter-Varsity Press, 1986.

YANG, Sunggu, „Human Rights and the Bible” în *Encyclopedia of the Bible and Its Reception*, vol. 12, Berlin/ Boston, Walter de Gruyter, 2016.

YONG, Amos, *În zilele cezarului. Penticostalism și teologie politică*, trad. Ciprian Gh. Luca, Oradea, Editura Casa Cărții, 2020.

www.dexonline.ro

<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/rhythmicity>

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/frequency>